

Το Ψυχοσάββατο: το έθιμο που ενώνει ζωντανούς με νεκρούς

Καλό ψυχοσάββατο...

*Μνήσθητι Κύριε ημών Ιησού Χριστέ δια πρεσβειών της
Παναχράντου Σου Μητρός Δεσποίνης ημών Θεοτόκου
και Αειπαρθένου Μαρίας των δούλων σου, των
κοιμηθέντων, και συγχώρησον, ανάπαυσον και
ανάστησον αυτούς, ψυχή τε και σώματι, εις ανάστασιν
ζωής*

eikonos.top

Μαθήτρια: Βιολέττα Γιατράκου
Μάθημα: Θρησκευτικά
Καθηγήτρια: Αβράμογλου Στέλλα

Εισαγωγή

Τα ελληνικά θρησκευτικά ήθη και έθιμα διαδραματίζουν έναν σπουδαίο ρόλο τόσο στην ιστορία όσο και στον πολιτισμό της Ελλάδας συμβάλλοντας στην πολιτιστική κληρονομιά της. Συγκεκριμένα, τα έθιμα είναι πολύ σημαντικά αφού μέσα από αυτά ο ελληνικός λαός διαμορφώνει την ταυτότητά του και αποκτά τα ιδιαίτερα πολιτιστικά χαρακτηριστικά του. Τα ήθη, τα έθιμα και οι παραδόσεις του ελληνικού λαού προέρχονται κυρίως από την αρχαιότητα και το Βυζάντιο και συνδέονται συχνά με τη χριστιανική θρησκεία. Έχουν δεχτεί, επίσης, επιδράσεις από τους διάφορους κατακτητές και από τους γειτονικούς λαούς.

Μερικά από τα σημαντικότερα είναι η παρασκευή του χριστόψωμου, τα κάλαντα, η κοπή της βασιλόπιτας, ο αγιασμός, τα έθιμα της Σαρακοστής, το βάψιμο των αυγών, η περιφορά των επιταφίων, τα έθιμα του Κλήδονα, τα έθιμα του σαββάτου του Λαζάρου και τέλος το έθιμο του ψυχοσαββάτου.

Τι είναι το Ψυχοσάββατο;

Ψυχοσάββατο σήμερα το οποίο σύμφωνα με τα χριστιανικά έθιμα είναι αφιερωμένο στις ψυχές που έχουν εγκαταλείψει τα επίγεια.

Τα Ψυχοσάββατα στην εκκλησιαστική μας παράδοση είναι δύο: Το ένα είναι το Σάββατο πριν από την Κυριακή της Αποκριάς και το δεύτερο, το Σάββατο προ της Πεντηκοστής.

Τι κάνουν οι πιστοί για να τιμήσουν τους νεκρούς;

Αν και όλα τα Σάββατα του έτους είναι αφιερωμένα στις ψυχές των χριστιανών, που έχουν αποβιώσει, με την ελπίδα της ανάστασής τους κατά τη Δευτέρα Παρουσία, σύμφωνα με τις Γραφές, η Ορθόδοξη Χριστιανική Εκκλησία τιμά και ειδικά τη μνήμη τους τα δύο προαναφερθέντα Σάββατα.

Τα δύο Ψυχοσάββατα τιμώνται από τους πιστούς με μνημόσυνα στις εκκλησίες, τρισάγια στους τάφους των προσφιλών τους προσώπων, μοίρασμα κολλύβων και ελεημοσύνες στους φτωχούς («ψυχικό»), ενώ το έθιμο απαγορεύει την εργασία.

Η θεολογική σημασία του Ψυχοσαββάτου

Το ψυχοσάββατο όπως προαναφέρθηκε ταυτίζεται με το Σάββατο πριν την Κυριακή των Απόκρεω και το Σάββατο πριν την Κυριακή της Πεντηκοστής. Μέσα από αυτά αιτούμαστε αιωνία ανάπαυση υπερ των κεκοιμημένων αδελφών μας από τους ορθόδοξους βασιλείς, πατριάρχες, αρχιερείς, ιερείς, ιερομονάχους, ιεροδιακόνους, μοναχούς, μοναχές, πατέρες, προπάτορες, πάππους, προπάππους, συζύγους, γονείς, τέκνα μέχρι των εκ των απ' αρχής και μέχρι των εσχάτων. Ο συμβολισμός των ψυχοσαββάτων πάντα σύμφωνα με την ορθόδοξη διδασκαλία είναι η ανάσταση του σώματος με την έλευση της Δευτέρας Παρουσίας και η ένωση του με την αθάνατη ψυχή.

Τα μνημόσυνα

Τα μνημόσυνα ανάγουν την εμφάνισή τους από τα πανάρχαια χρόνια ως έθιμο. Στην Αρχαία Ελλάδα τελούνταν δεήσεις, θυσίες και προσφορές πιστεύοντας έτσι ότι θα αποκτήσουν την εύνοια η καλύτερα την συγχώρεση από πλευράς των Θεών για τα αμαρτήματα των νεκρών τους. Στην Αρχαία Ελλάδα τελούνταν μνημόσυνα την τρίτη, ενάτη και την τριαντακοστή ημέρα του θανάτου και μάλιστα το τελευταίο μνημόσυνο είχε και το όνομα «τριακάς» κάτι σαν νεκρόδειπνο καθώς επίσης και μια φορά το χρόνο κατά την επέτειο των γενεθλίων του Θανόντα. Τα μνημόσυνα των Χριστιανών μέχρι σήμερα έχουν δεχθεί ισχυρή επίδραση από τους αρχαίους ελληνιστικούς χρόνους. Αναφορά σε μνημόσυνα πρωτοχριστιανών κάνουν με αναφορές τους οι Τερτυλλιανός, Αυγουστίνος, Διονύσιος Αρεοπαγίτης, Γρηγόριος Ναζιανζηνός, Ιωάννης ο Χρυσόστομος, Γρηγόριος Νύσσης.

Στην Βυζαντινή περίοδο η Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία ακολουθεί την εκατέρωθεν χρονική πορεία τέλεσης μνημοσύνων για την ανάπαυση των νεκρών που είναι η 3η ημέρα που έχει σχέση με την τριήμερον έγερση του σταυρωθέντος Χριστού και Θεού μας, την 9η και την 40η ημέρα που έχει σχέση με την Ανάληψη, στην συμπλήρωση των τριών μηνών, των έξι μηνών, των εννέα μηνών και του έτους. Μετά μπορούμε εκτός από το άτομο που θα τελούμε μνημόσυνο λόγω πρόσφατου θανάτου να τα σχετίζουμε η καλύτερα να τα ενοποιούμε και με μνημόσυνα άλλων προσφιλών μας ατόμων.

Το μνημόσυνο δεν μπορείς να το ανταλλάξεις με οτιδήποτε άλλο για ένα απλούστατο αλλά και σημαντικό λόγο διότι πρόκειται για προσευχή την οποία οι δικοί μας κεκοιμημένοι περιμένουν από εμάς τους ζώντες ως μεσιτεία.

Τα κόλλυβα

Ο Ιουλιανός ο παραβάτης, γνωρίζοντας ότι οι χριστιανοί καθαρίζονται με τη νηστεία στη πρώτη εβδομάδα της αγίας Σαρακοστής – γι' αυτό την λέμε καθαρά εβδομάδα – θέλησε να τους μολύνει. Διέταξε λοιπόν, κρυφά, όλες οι τροφές στην αγορά να ραντισθούν με αίματα ειδωλολατρικών θυσιών. Επειδή όμως ο Μάρτυρας Θεόδωρος εμφανίστηκε στο όνειρο του τότε αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Ευδοξίου ειδοποιώντας τον για το κακό, αυτός έπεισε όλους τους πιστούς να μην αγοράσουν από την αγορά αλλά να φάνε σιτηρά σε μορφή κολλύβων.

Η προέλευση της λέξης προέρχεται από την αρχαία ελληνική λέξη κόλλυβο, που αρχικά σήμαινε κόκκο δημητριακών καρπών (και με την έννοια αυτή πέρασε στα κόλλυβα) και έπειτα το πολύ μικρό νόμισμα. Η ονομασία κόλλυβα, θεωρείται επίσης ότι προέρχεται από τη λέξη «ο κόλλυβος» που σημαίνει το σταθμικό μέτρο για τον προσδιορισμό του βάρους του χρυσού, όπως επίσης και κάθε νόμισμα μικρής αξίας, δηλαδή το πολύ λεπτό σε πάχος και αξία νόμισμα. Ο Αριστοφάνης (424 π.Χ) τα νομίσματα τα ονομάζει «Κόλλυβους».

Τα υλικά που χρησιμοποιούμε για να παρασκευάσουμε τα κόλλυβα έχουν την δική τους σημασία και συμβολισμό. Το σιτάρι αποτελεί το σύμβολο της γής και παράλληλα συμβολίζει τις ψυχές των πεθαμένων. Το ρόδι δε αν ανατρέξουμε στην μυθολογία θα δούμε ότι με αυτό ο Άδης κράτησε την Περσεφόνη στα καταχθόνια ενώ για τον Χριστιανό το ρόδι συμβολίζει την λαμπρότητα του παραδείσου. Τα καθαρισμένα άσπρα αμύγδαλα συμβολίζουν τα γυμνά οστά θυμίζοντάς μας έτσι την κοινή μοίρα που θα έχουμε όλοι μας. Οι ξηροί καρποί είναι η ζωή που αναπαράγεται. Οι σταφίδες στην αρχαιότητα συνδέονται με τον Διόνυσο και την γλυκύτητα της ζωής έως τον Χριστό που είναι η άμπελος. Η ζάχαρη συμβολίζει την γλυκύτητα του παραδείσου.

Τα μνημόσυνα και τα κόλλυβα

Τα μνημόσυνα

Τα κόλλυβα

Η σπουδαιότητα και η αξία του Ψυχοσάββατου για όλους τους ανθρώπους

Ολοκληρώνοντας, το έθιμο του Ψυχοσάββατου κατέχει μια εξαιρετικά σημαντική θέση στα θρησκευτικά έθιμα παρότι η διαδικασία κατασκευής των κολλύβων και η προσευχή τα ψυχοσάββατα δεν τελείται από αρκετούς πιστούς. Αυτό το έθιμο είναι πολύ σημαντικό διότι είναι ένα από τα λίγα έθιμα που ενώνει τους ζωντανούς με τους νεκρούς. Συγκεκριμένα, έχει μεγάλη αξία τόσο για τους πιστούς ,που ενώνονται πνευματικά μέσω της προσοχής με τα αγαπημένα τους πρόσωπα που έχουν εγκαταλείψει τον επίγειο κόσμο, όσο και για τους νεκρούς που τους δίνεται η ευκαιρία να εγκαταλείψουν για λίγο την αγκαλιά του Θεού και να συναντήσουν τους δικούς τους. Ακόμα, οι προσευχές του Ψυχοσαββάτου δεν λέγονται μόνο για τους ανθρώπους που έχουν ζητήσει συγχώρεση αλλά και για εκείνους που δεν μετανόησαν ποτέ για κάποιους λόγους, για όλους τους ανθρώπους, όλα τα πνευματικά μας αδέρφια.

Βιβλιογραφία

- 1) από το διαδικτυακό βιβλίο<<Οικιακή Οικονομία Β γυμνασίου>>, http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2338/Oikiaki-Oikonomia_B-Gymnasiou_html-apli/index_1_5.html
- 2) από διαδικτυακή ιστοσελίδα <https://slideplayer.gr/slide/2693121/>
- 3) από διαδικτυακή ιστοσελίδα https://www.neakriti.gr/politismos/1607948_psyhosabbato-ethimo-poy-tiroy-n-oi-pis-toi
- 4) από διαδικτυακή ιστοσελίδα <https://www.ekklisiaonline.gr/nea/psychosavnato-mnimosyna-kollyva-simasia-symvolismos-ofelia/>
- 5) προφορική συνέντευξη από τη γιαγιά μου